28. 4. 2020

ID: 111037

Odporovatelnost

Jestliže právní účinky vkladu vlastnického práva k nemovitosti podle kupní smlouvy, kterou dlužník uzavřel před zahájením insolvenčního řízení, nastaly až poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka, posuzuje se neúčinnost takového právního úkonu dlužníka podle ustanovení § 111 insolvenčního zákona (nikoli podle ustanovení § 240 až § 242 insolvenčního zákona).

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 ICdo 76/2015-128, ze dne 31.10.2017)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce Mgr. J.Z., se sídlem v P., jako insolvenčního správce dlužníka Realitní a investiční společnost s. r. o., proti žalovanému GRANELA Group, s. r. o., se sídlem v P., zastoupenému Mgr. K.F., advokátem, se sídlem v P., o odpůrčí žalobě, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 96 ICm 3063/2011, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka Realitní a investiční společnost s. r. o., se sídlem v P., vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 96 INS 7558/2010, o dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 4. června 2015, č. j. 96 ICm 3063/2011, 102 VSPH 35/2014-91 (MSPH 96 INS 7558/2010), tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění :

[1] Rozsudkem ze dne 17. října 2013, č. j. 96 ICm 3063/2011-66, rozhodl Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) o žalobě Mgr. J.Z., jako insolvenčního správce dlužníka Realitní a investiční společnost s. r. o., směřující proti žalovanému GRANELA Group, s. r. o., tak, že:
1/ Určil, že kupní smlouva ze dne 16. června 2010 uzavřená mezi dlužníkem a žalovaným (dále též jen „kupní smlouva“), kterou dlužník převedl do vlastnictví žalovaného pozemek parc. č. XY o výměře 1069 m2, orná půda, zapsaný v katastrálním území XY, pro obec XY na listu vlastnictví číslo XY (dříve číslo XY), vedeném u Katastrálního úřadu pro XY (dále jen „nemovitost“), je právně neúčinná (bod I. výroku).
2/ Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod II. výroku).

[2] Insolvenční soud vyšel při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku zejména z toho, že:
1/ Žalovaný (jako zhotovitel) uzavřel s dlužníkem (jako objednatelem) dne 1. října 2008 smlouvu o dílo (dále jen „smlouva o dílo“), jejímž předmětem byla dostavba označeného rodinného domu. Objednatel se zavázal uhradit zhotoviteli na cenu díla předem částku 250.000 Kč, s tím, že vystavované dílčí faktury budou vždy „započítány na závazek za objednatelem“ a poslední tři položky rozpočtu budou uhrazeny a vyfakturovány současně s konečným vyúčtováním po řádném dokončení díla.
2/ Dlužník (jako budoucí prodávající) uzavřel se žalovaným (jako budoucím kupujícím) dne 3. dubna 2009 smlouvu o uzavření budoucí kupní smlouvy (dále jen „smlouva o smlouvě budoucí“), podle které se dlužník zavázal, že žalovanému prodá spornou nemovitost za dohodnutou kupní cenu ve výši 3.741.500 Kč, s tím, že 200.000 Kč bude uhrazeno před podpisem kupní smlouvy v hotovosti a zbývající část uhradí dlužník zápočtem proti pohledávce žalovaného ze smlouvy o dílo. Kupní smlouva měla být uzavřena do 10 dnů po složení částky 200.000 Kč a po zápočtu kupní ceny.
3/ Podle předávacích protokolů ze dne 15. srpna 2009 dlužník převzal dílo dle smlouvy o dílo.

4/ Dne 22. října 2009 odstoupil žalovaný od smlouvy o smlouvě budoucí pro nesplnění povinnosti specifikované v jejím článku 4 (nebyla odstraněna práva třetích osob váznoucí na sporné nemovitosti).
5/ Dne 6. listopadu 2009 odstoupil žalovaný od smlouvy o dílo pro neuhrazení části ceny díla ve výši 3.541.500 Kč (po předchozí výzvě k zaplacení ze dne 23. října 2009).
6/ Žalobou podanou 23. prosince 2009 se žalovaný domáhal po dlužníku ve věci vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 21 Cm 246/2009 zaplacení ceny díla ve výši 3.741.500 Kč a smluvní pokuty (za neuhrazení ceny díla) ve výši 1 milión Kč.
7/ Dlužník (jako prodávající) uzavřel se žalovaným (jako kupujícím) dne 16. června 2010 kupní smlouvu, kterou žalovanému prodal spornou nemovitost za dohodnutou kupní cenu ve výši 3.741.500 Kč, uhrazenou před podpisem kupní smlouvy tak, že 200.000 Kč bylo uhrazeno v hotovosti a zbývající částka zápočtem proti pohledávce žalovaného ze smlouvy o dílo. Dále bylo ujednáno, že návrh na vklad vlastnického práva podle kupní smlouvy do katastru nemovitostí bude odevzdán na katastr nemovitostí do 5 dnů poté, co bude splněn článek IV. odst. 2 kupní smlouvy (o tom, že sporná nemovitost nebude zatížena žádnými zástavními právy, že bude vymazáno předběžné opatření apod.).
8/ V kupní smlouvě sjednaná kupní cena je přiměřená.
9/ Podle smlouvy o advokátní úschově ze dne 16. června 2010 měl dlužník povinnost zajistit výmaz omezení vlastnického práva ke sporné nemovitosti, s tím, že návrh na vklad vlastnického práva podle kupní smlouvy do katastru nemovitostí bude podán do 5 dnů poté, co bude splněn článek IV. odst. 2 kupní smlouvy.
10/ Návrh na vklad vlastnického práva podle kupní smlouvy do katastru nemovitostí byl podán dne 20. července 2010.
11/ Insolvenční soud zjistil úpadek dlužníka dne 3. prosince 2010.

[3] Insolvenční soud dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům.

[4] Dlužník porušil omezení nakládání s majetkovou podstatu plynoucí z ustanovení § 111 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona). Smyslem ustanovení § 111 insolvenčního zákona je zamezit dlužníkovi nakládat s jeho majetkem po zahájení insolvenčního řízení takovým způsobem, který by vedl zejména ke snížení uspokojení věřitelů. Ustanovení § 111 insolvenčního zákona je závazné i pro osoby s dlužníkem obchodující.

[5] Neúčinnost dle ustanovení § 111 insolvenčního zákona představuje speciální ustanovení k obecné úpravě neúčinnosti právních úkonů obsažené v § 235 až § 243 insolvenčního zákona. Představuje zvláštní skutkovou podstatu, pro jejíž zjištění není třeba, aby byly naplněny podmínky některé ze specifických skutkových podstat neúčinnosti upravených v § 240, § 241 a § 242 insolvenčního zákona. Plně postačuje, že byl naplněn základní předpoklad neúčinnosti, a to, že jde o právní úkon dlužníka, kterým došlo ke zkrácení možnosti uspokojení věřitelů, nebo zvýhodnění některého věřitele na úkor jiných.

[6] Z uvedených ustanovení lze dovodit, že insolvenční zákon rozlišuje mezi neúčinností právních úkonů na základě odporovatelnosti a neúčinností právních úkonů ze zákona. Tyto formy neúčinnosti se liší tím, že neúčinnost na základě odporovatelnosti se zakládá soudním rozhodnutím, které má konstitutivní povahu, kdežto neúčinnost na základě zákona se zjišťuje, deklaruje. Při neúčinnosti na základě odporovatelnosti lze příslušný majetek zahrnout do majetkové podstaty dlužníka (vzhledem ke konstitutivní povaze tohoto rozhodnutí) až po právní moci rozhodnutí o neúčinnosti (ustanovení § 235 odst. 2 insolvenčního zákona), kdežto plnění z právních úkonů neúčinných ze zákona zahrne správce do soupisu majetkové podstaty bez dalšího, s tím, že se soupisu lze bránit jen vylučovací žalobou.

[7] Vlastnické právo k nemovitostem, které podléhají evidenci v katastru nemovitostí, se nabývá

zápisem tohoto vlastnického práva do katastru nemovitostí ve formě vkladu (konstitutivní zápis), a to ke dni, ke kterému byl příslušnému katastrálnímu úřadu doručen návrh na provedení zápisu ve formě vkladu do katastru nemovitostí. Účastníci smlouvy ani nemohou sjednat vznik věcněprávních účinků kupní smlouvy odlišně od této kogentní právní úpravy. Je však nezbytné odlišovat účinky obligační od účinků věcněprávních. Účinky obligační mají za následek povinnost prodávajícího umožnit kupujícímu nabýt vlastnické právo k příslušné nemovitosti. Současně se vznikem této povinnosti prodávajícímu vzniká kupujícímu povinnost zaplatit kupní cenu za podmínek stanovených smlouvou.

[8] Uzavřením kupní smlouvy nevzniká vlastnické právo (vzniká pouze obligační nárok). Návrh na vklad do katastru nemovitostí může (i vůbec nemusí) být podán kdykoliv. V projednávaném případě jde (co do obligačních účinků) o neúčinnost na základě odporovatelnosti. Co do věcněprávních účinků (nabytí vlastnického práva) jde o neúčinnost ze zákona. Kontraktaci završil podpis stran, čímž vznikla smlouva s obligačními účinky. Vlastnické právo (pak) vzniklo vkladem do katastru nemovitostí, čímž smlouva nabyla též věcněprávních účinků. To se ovšem stalo až po zahájení insolvenčního řízení.

[9] Odstoupení od smlouvy je jedním ze způsobů zániku obchodněprávních závazků. Při odstoupení smlouva zaniká v okamžiku, kdy právní úkon strany oprávněné odstoupit od smlouvy je doručen druhé smluvní straně. Účinky odstoupení od smlouvy tak nastávají ex nunc. Účastníci smluvního vztahu okamžikem odstoupení již nejsou smluvně zavázáni ani pro smlouvy minulé, ani pro smlouvy budoucí. Ačkoli nebylo zjištěno, kdy přesně se odstoupení od smlouvy o budoucí kupní smlouvě a od smlouvy o dílo dostalo do dispozice dlužníka, to, že k odstoupení došlo, sporné není.

[10] Je logické, že se žalovaný snažil zvrátit pro něj nepříznivou situaci pro obě strany akceptovatelnou dohodou, kterou by pohledávka za dlužníkem ve větší míře zanikla. Jak sám uvedl, dlužník měl nedostatek finančních prostředků po dobu několika let, konečně to byl i důvod odstoupení od obou smluv. Žalobce sice uvedl, že dílo mělo vady a nedodělky, avšak blíže je nespecifikoval. Prohlášení konkursu na majetek jednoho z prodávajících samo o sobě nemá vliv na platnost sjednané kupní smlouvy ani na její obligační účinky. Nedošlo-li po prohlášení konkursu k odstoupení od kupní smlouvy nebo nezanikla-li tato smlouva po prohlášení konkursu jiným způsobem a nejde-li současně o právní úkon neúčinný, stíhá správce i nadále závazek převést vlastnické právo k předmětu koupě na kupujícího. Za výše uvedeného předpokladu měl tudíž insolvenční správce na místě dlužníka smlouvu posoudit a kdyby ji shledal řádnou, podat návrh na vklad do katastru nemovitostí a založit tak její věcněprávní účinky. Dlužník ovšem jednal místo insolvenčního správce, kterému nedal právo rozhodnout o dalším postupu.

[11] Dlužník již delší dobu bojoval s nedostatkem financí, takže lze shrnout, že v době uzavření kupní smlouvy již byl v úpadku. Neúčinný úkon nemusí být činěn úmyslně, postačuje nedbalostní jednání. Zbývá tudíž vyřešit otázku, zda vzhledem k obligačním účinkům jde o běžnou obchodní činnost, respektive o uzavření kupní smlouvy za podmínek obvyklých v obchodním styku (§ 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona). V situaci, kdy na dlužníka nebyl podán insolvenční návrh spíše pro liknavost jeho statutárních orgánů než pro to, že by nebyl v úpadku, nelze považovat za běžnou obchodní činnost uzavření kupní smlouvy, kterou se dlužník zbaví podstatné části svého majetku, byť tím byl z větší části (nikoli zcela) zlikvidován dluh jednoho z jeho věřitelů.

[12] Podklad pro závěr, že dlužník se již dlouho potýkal s nepříznivou situací, vyplývá i z přihlášených pohledávek a data jejich splatnosti, nebo z žalovaným podané žaloby pro neuhrazení ceny díla. Přes odstoupení od smlouvy o dílo na ni byla zápočtem uhrazena částka 3.541.500 Kč. Zvýhodňující právní úkon spočívá v tom, že žalovanému se dostalo téměř plného uspokojení v době, kdy dlužník již byl v úpadku.

[13] Zjištění dlužníkova úpadku, jak jej předpokládá zákon, je pro věřitele obvykle poměrně složité. Navíc je pochopitelné, že věřitel se snaží s dlužníkem domluvit tak, aby v první řadě vyřešil především svou situaci. V dané věci lze však při určité míře obchodní pečlivosti a zkušenosti dovodit úpadkovou situaci dlužníka poměrně snadno, a to z dlouholeté obchodní spolupráce (věřitel měl již před časem zkušenost s nevalnou finanční situací, pro kterou dlužník nebyl schopen dodržet smluvní ujednání a věřiteli nezbylo než proto vypovědět smlouvy). V době uzavření kupní smlouvy byla uzavřena i smlouva o advokátní úschově, jejímž účastníkem byl i žalovaný. Dlužník se zbavoval svého majetku, aby se pokusil narovnat vztahy hned s několika věřiteli, u závazků po splatnosti.

[14] K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 4. června 2015, č. j. 96 ICm 3063/2011, 102 VSPH 35/2014-91 (MSPH 96 INS 7558/2010):
1/ Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).
2/ Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

[15] Odvolací soud vyšel ve skutkové rovině po doplnění dokazování dále z toho, že:
1/ Finanční úřad pro hlavní město Prahu (dále jen „finanční úřad“) přihlásil dne 10. prosince 2010 do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka vykonatelné pohledávky v celkové výši 136.586 Kč z titulu daně z převodu nemovitostí splatné od 31. července 2009.
2/ Společnost Stavokomplet spol. s r. o. (dále jen „společnost S“) přihlásila dne 28. prosince 2010 do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka pohledávky v celkové výši 4.104.685,40 Kč z titulu ceny díla a příslušenství, jejichž splatnost (co do části jistiny ve výši 3.454.992,40 Kč) nastala v době od 30. června 2008 do 21. ledna 2009.
3/ Při přezkumném jednání, jež se konalo dne 18. ledna 2011, byly zjištěny jak pohledávky finančního úřadu, tak pohledávky společnosti S.
Odvolací soud dospěl po přezkoumání rozhodnutí insolvenčního soudu a po doplnění dokazování k následujícím závěrům:

[16] Dlužník měl ke dni podpisu kupní smlouvy (k 16. červnu 2010) nejméně dva věřitele, vůči nimž měl neuhrazené závazky splatné od 31. července 2009, respektive od 30. června 2008, tedy déle než 30 dnů, respektive 3 měsíce, po splatnosti.

[17] Žalobce při jednání dne 10. října 2013 uvedl, že v majetkové podstatě dlužníka je zapsán pouze pozemek v hodnotě cca 2.700.000 Kč a drobné, pravděpodobně neprodejné, nemovitosti (přístupové cesty apod.). Suma zjištěných pohledávek za dlužníkem přitom převyšuje 7.770.000 Kč.

[18] V rozsudku uveřejněném pod číslem 30/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek [jde o rozsudek ze dne 12. června 2008, sp. zn. 21 Cdo 4333/2007 (dále jen „R 30/2009“)] Nejvyšší soud vysvětlil [pro poměry odpůrčí žaloby dle ustanovení § 42a zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“)], že pro závěr, že se dlužníkův majetek následkem převodu věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty na jiného nesnížil, není bez dalšího významný jen obsah smlouvy nebo jiného ujednání. O tzv. ekvivalentní právní úkon dlužníka jde jen tehdy, jestliže za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty se dlužníku opravdu (reálně) dostala jejich obvyklá cena nebo jiná skutečně přiměřená (rovnocenná) náhrada.

[19] K závěru obsaženému v R 30/2009 se Nejvyšší soud přihlásil [v poměrech odpůrčí žaloby dle ustanovení § 16 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“)] v rozsudku ze dne 29. dubna 2010, sp. zn. 29 Cdo 4886/2007 (jde o rozsudek uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2011, pod číslem 10). Tam dovodil, že uzavřel-li dlužník, který nemá jiný majetek postačující k uspokojení svých věřitelů, s kupujícím dohodu o započtení kupní ceny proti pohledávce kupujícího poté, co jako prodávající se svým věřitelem jako kupujícím kupní smlouvu o prodeji movitých věcí, byla kupní smlouva ve smyslu ustanovení § 42a obč. zák. právním úkonem

zkracujícím dlužníkovy věřitele, neboť v době účinnosti kupní smlouvy se dlužníku za prodaný majetek nedostalo žádného skutečného (reálného) protiplnění, z nějž by mohli dlužníkovi věřitelé uspokojit své pohledávky.

[20] A konečně, v usnesení ze dne 27. května 2009, sp. zn. 29 Cdo 1809/2007, Nejvyšší soud v situaci, kdy úpadce kupní smlouvou pozbyl vlastnického práva k nemovitostem, aniž by se mu dostalo „protiplnění“ využitelného k dosažení účelu konkursu, dovodil, že závěr o neúčinnosti právního úkonu podle ustanovení § 15 odst. 1 písm. c/ ZKV lze založit i na jeho „důsledcích“ pro majetkové poměry úpadce (ve vazbě na rozsah uspokojení pohledávek konkursních věřitelů).

[21] Výše uvedené judikatorní závěry aplikoval Nejvyšší soud v usnesení ze dne 29. února 2012, sp. zn. 29 Cdo 1089/2011, i v situaci, kdy v důsledku započtení kupní ceny na pohledávky, zamýšleného v rozsahu cca 2/3 kupní ceny již při uzavření kupní smlouvy, se úpadci za prodané nemovitosti nedostalo žádného skutečného (reálného) protiplnění (z něhož by mohli jeho konkursní věřitelé uspokojit své pohledávky).

[22] Popsané judikatorní závěry se přitom plně uplatní i pro úpravu obsaženou v ustanovení § 240 insolvenčního zákona, které je obdobou ustanovení § 15 odst. 1 písm. c/ ZKV.

[23] Pro rozhodnutí o odvolání je tudíž podstatné, že dlužník necelý měsíc před zahájením insolvenčního řízení převedl na základě kupní smlouvy vlastnické právo k pozemku na žalovanou, přičemž již při uzavření smlouvy sjednal, že část kupní ceny (3.541.500 Kč z 3.741.500 Kč) „je považována za zaplacenou“ zápočtem oproti pohledávce žalovaného za dlužníkem ze smlouvy o dílo ze dne 1. října 2008 z titulu nedoplatku ceny díla. Dlužníku se tak za prodanou nemovitost nedostalo (kromě částky 200.000 Kč) žádného skutečného (reálného) protiplnění, z něhož by mohli jeho věřitelé uspokojit své pohledávky, a to za stavu, kdy jeho ostatní majetek nebude postačovat k úplnému uspokojení pohledávek přihlášených věřitelů.

[24] Ke dni uzavření kupní smlouvy přitom dlužník byl v úpadku ve formě insolvence dle ustanovení § 3 odst. 1, odst. 2 písm. b/ insolvenčního zákona, neboť měl nejméně dva věřitele, jimž neplnil splatné závazky po dobu delší než 3 měsíce. Předpoklady pro závěr o neúčinnosti právního úkonu bez přiměřeného protiplnění dle ustanovení § 240 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona tak jsou u kupní smlouvy naplněny.

[25] Pro posouzení neúčinnosti kupní smlouvy přitom není rozhodné, zda v důsledku toho, že žalovaný 6. listopadu 2009 odstoupil od smlouvy o dílo, zanikl jeho nárok na zaplacení ceny díla dle ustanovení § 351 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále jen „obch. zák.“), když dlužníku se tak jako tak nedostalo žádného reálného plnění.

[26] Námitka žalovaného, že v době uzavření kupní smlouvy nemohl vědět o dalších věřitelích dlužníka a jejich pohledávkách, rovněž neobstojí, neboť ustanovení § 240 insolvenčního zákona vychází z objektivního stavu úpadku dlužníka v době provedení posuzovaného úkonu (eventuálně na tom, že tento úkon k jeho úpadku vedl), nikoli na subjektivní vědomosti osoby, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, o tomto stavu.

[27] Aplikace ustanovení § 240 odst. 4 písm. d/ insolvenčního zákona nepřichází v dané věci v úvahu již proto, že dlužník v situaci, kdy smluvil, že se mu za pozemek v ceně 3.741.500 Kč dostane reálné plnění toliko ve výši 200.000 Kč, nemohl důvodně předpokládat, že z tohoto úkonu bude mít přiměřený prospěch.

[28] Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“),

argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, dále zčásti na vyřešení otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a zčásti na vyřešení otázky, která je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, namítaje, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

[29] Dovolatel dovozuje, že soudy dospěly ke stejnému závěru z odlišných důvodů, k čemuž argumentuje následovně:

[30] Dovolatel poukazuje na časový sled událostí 1/ dne 16. června 2010 uzavření kupní smlouvy složené do advokátní úschovy, 2/ dne 7. července 2010 zahájení insolvenčního řízení, 3/ dne 20. července 2010 podání návrhu na vklad advokátní kanceláří (bez součinnosti smluvních stran), 4/ dne 3. prosince 2010 prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Nebylo (tedy) možné, aby dlužník poskytl insolvenčnímu správci šanci posoudit kupní smlouvu co do neúčinnosti. Nicméně dovolatel není odpovědný ani za nečinnost dlužníka.

[31] O tom, že dlužník měl k datu podpisu kupní smlouvy již minimálně dva věřitele, s neuhrazenými závazky splatnými od 31. července 2009, respektive od 30. června 2008 (tedy déle než 30 dnů, respektive 3 měsíce po splatnosti), se dovolatel dozvěděl až několik měsíců po vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí. Vědět o tom ani nemohl, když zjištění dlužníkovy insolvence, jak ji předpokládá zákon, je pro věřitele velmi obtížné (insolvenční soud k tomuto závěru dospěl až dne 3. prosince 2010, tedy cca půl roku po uzavření kupní smlouvy).

[32] K tvrzení insolvenčního správce, že podle přihlášených pohledávek má dlužník závazky (dluhy) ve výši cca 7.700.000 Kč, dovolatel uvádí, že ke dni podpisu kupní smlouvy dlužník vlastnil 3 pozemky v k. ú. XY, každý v hodnotě minimálně 3.100.000 Kč. Měl tedy majetek v hodnotě výrazně přesahující závazky (dluhy), o kterých dovolatel ani nemohl vědět. Z obchodního vztahu bylo dovolateli známo, že dlužník má jisté platební problémy, nicméně prodejem oněch pozemků mohl své závazky kdykoli jednoduše uhradit. Skutečnost, že si dlužník počínal nezodpovědně, nemůže jít k tíži žalovaného.

[33] Kupní smlouva nebyla právním úkonem zkracujícím dlužníkovy věřitele. Nešlo o převod práva z majetku dlužníka na jiné osoby bezplatně nebo za nápadně nevýhodných podmínek (což potvrdil při jednání před insolvenčním soudem i žalobce, konstatuje, že protiplnění bylo řádně poskytnuto).

[34] Dovolatel dále rekapituluje skutkový stav věci (článek VII. dovolání), uváděje, že jediným podnikatelským záměrem dlužníka byl prodej pozemků v k. ú. XY (na které měl dlužník podle informací dovolatele již konkrétní zájemce). Následně (opět výlučně ve skutkové rovině) popisuje, že podal návrh na nařízení předběžného opatření a žalobu o zaplacení ceny díla a smluvní pokuty, což vyústilo v uzavření kupní smlouvy v rámci mimosoudního narovnání sporu. V žádném případě tedy nešlo (dle dovolatele) o právní úkon bez přiměřeného protiplnění, což žalobce výslovně uznal při jednání před insolvenčním soudem. Nešlo (ani) o zvýhodnění jednoho věřitele na úkor věřitelů jiných, neboť pohledávky dovolatele vůči dlužníku se staly splatnými již v srpnu respektive v září roku 2009.

[35] O podání insolvenčního návrhu nemohl být informován žádný z účastníků kupní smlouvy (podala jej třetí osoba nezávisle na jejich vůli a vědomí).

[36] Dovolatel posléze opakuje, že nemohl mít žádné povědomí o tom, zda dlužník byl v době podpisu kupní smlouvy v úpadku, jelikož dlužník měl ještě jiné nemovitosti (v době uzavírání kupní smlouvy vlastnil dlužník pozemky v hodnotě přesahující 10 miliónů Kč). Dovolatel jednal v dobré víře a

zásadně nesouhlasí se závěry obou soudů, že v případě určité míry obchodní pečlivosti a zkušenosti mohl poměrně snadno dovodit dlužníkův úpadek. Dlužník sice neměl finanční prostředky v hotovosti, vlastnil ale aktiva v nemovitostech a započtení oproti převodu vlastnických práv k nemovitostem bylo zřejmě jediným možným východiskem, jak narovnat vzájemné vztahy dovolatele s dlužníkem, včetně jiných věřitelů.

[37] Dovolatel nemohl nikterak ovlivnit den podání návrhu na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí (to bylo odvislé od vůle advokátky realizující advokátní úschovu). Vlastní podpis kupní smlouvy nemohl být v žádném případě ani zvýhodňujícím právním úkonem, neboť nebyl učiněn v době dlužníkova úpadku, ani k němu nevedl. Dlužník rovněž obdržel přiměřené protiplnění, takže nemohlo jít ani o jednání směřující ke zmenšení jeho majetku.

[38] Ve vazbě na ustanovení § 111 insolvenčního zákona pak dovolatel poukazuje na to, že k podpisu kupní smlouvy došlo 21 dnů před podáním insolvenčního návrhu.

[39] Žalobce ve vyjádření nemá dovolání za přípustné a napadené rozhodnutí má jinak za správné.

[40] Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (ve znění účinném od 1. ledna 2014 do 29. září 2017) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Srov. k tomu dále (ve vazbě na skutečnost, že řízení o odpůrčí žalobě bylo zahájeno před 1. lednem 2014) i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek usnesení je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu.

[41] Dovolání v dané věci je přípustné podle ustanovení § 237, když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení, zda byly splněny předpoklady aplikace § 240 insolvenčního zákona, jde o věc (v souvislostech dále rozebraných) dovolacím soudem beze zbytku nezodpovězenou.

[42] Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

[43] Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

[44] Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nemohl být zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

[45] Nejvyšší soud se věcí zabýval nejprve v rovině výkladu § 240 insolvenčního zákona, přičemž pro jeho další úvahy je rozhodné následující znění tohoto ustanovení:

§ 240
Neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění

(1) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník.
(2) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v

době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že právní úkon bez přiměřeného protiplnění učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.
(3) Právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.
(4) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění není
a/ plnění uložené právním předpisem,
b/ příležitostný dar v přiměřené výši,
c/ poskytnutí plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti, nebo
d/ právní úkon, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka.

[46] V této podobě, pro věc rozhodné, platilo citované ustanovení insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení (7. července 2010) a později nedoznalo změn.

[47] Pro věc relevantní judikatura Nejvyššího soudu k výkladu neúčinných právních úkonů dlužníka ve smyslu ustanovení § 240 až § 242 insolvenčního zákona je ustálena v následujících závěrech:
1/ Ponechají-li se stranou právní úkony, které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, v rozporu s ustanoveními § 111 a § 246 odst. 2 insolvenčního zákona, lze podle ustanovení § 235 až § 243 insolvenčního zákona odporovat jen těm právním úkonům dlužníka, jež jsou taxativně vypočteny v ustanoveních § 240 až § 242 insolvenčního zákona rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2014, sp. zn. 29 Cdo 677/2011, uveřejněný pod číslem 60/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 60/2014“).
2/ Podmínky odporovatelnosti ve smyslu § 240 insolvenčního zákona se posuzují ke dni vzniku právního úkonu (právního jednání); ke stejnému okamžiku se zjišťuje i to, zda měl dlužník po uzavření odporovaného právního úkonu další dostatečný majetek k uspokojení věřitelů (v jejichž prospěch se insolvenční neúčinnost vyslovuje) rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 2015, sen. zn. 29 ICdo 48/2013, uveřejněný pod číslem 106/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 106/2016“).
3/ Pro posouzení, zda dlužník „učinil“ zvýhodňující právní úkon ve lhůtě vymezené ustanovením § 241 odst. 4 insolvenčního zákona (3 roky před zahájením insolvenčního řízení, šlo-li o zvýhodňující právní úkon ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo 1 rok před zahájením insolvenčního řízení, šlo-li o zvýhodňující právní úkon ve prospěch jiné osoby), je rozhodující okamžik, kdy právní úkon nabyl právní účinnosti (kdy nastaly jeho právní účinky), tedy okamžik, kdy projev vůle dlužníka skutečně vyvolal právní následky, které vedou ke zvýhodnění některého z jeho věřitelů (tím, že se mu dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu) [srov. § 241 odst. 1 insolvenčního zákona]; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2017, sen. zn. 29 ICdo 13/2015.
4/ K naplnění skutkové podstaty neúčinnosti právního úkonu podle ustanovení § 240 insolvenčního zákona se nevyžaduje dlužníkův úmysl zkrátit věřitele, ale pouze zjištění, že dlužník byl v době uskutečnění zpochybněného právního úkonu v úpadku (nebo že tento právní úkon vedl k dlužníkovu úpadku) [rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2015, sen. zn. 29 ICdo 17/2013, uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 8, ročník 2016, pod číslem 101].
5/ Pro účely posouzení, zda se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník (§ 240 insolvenčního zákona), je významné především kvantitativní hledisko [poměr mezi cenou obvyklou a cenou sjednanou (vyjádřitelný např. v procentech) a rozdíl obou cen (představující

konkrétní částku)]. Současně je ale nutno přihlédnout k dopadu sporného právního úkonu do majetkové sféry dlužníka z hlediska možnosti věřitelů, jimž k datu nabytí účinků sporného právního úkonu dlužníka svědčila pohledávka za dlužníkem, dosáhnout vůči dlužníku úhrady pohledávek (a schopnosti dlužníka tyto pohledávky zaplatit) a k důvodům, pro které dlužník sporný právní úkon učinil (např. snaha získat prostředky k úhradě již splatných pohledávek věřitelů), jakož i k dalším okolnostem, za nichž dlužník dotčený právní úkon učinil rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. února 2016, sp. zn. 29 Cdo 307/2014, uveřejněný pod číslem 64/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 64/2017“).
6/ Vzhledem k odlišnostem v právní úpravě institutu započtení v insolvenčním zákoně (oproti úpravě obsažené v zákoně o konkursu a vyrovnání) je nezbytné judikaturní závěry při posuzování odporovatelnosti a neúčinnosti započtení v konkursním právu pro poměry té které věci vždy poměřovat úpravou, která v insolvenčním zákoně započtení (za určitých podmínek a nikoli v každé fázi insolvenčního řízení) připouští. Korektivem by zde měla být úvaha, že započtení nebude neúčinným právním úkonem, kdyby se stejným výsledkem mohlo být provedeno i v průběhu insolvenčního řízení. Na neúčinnost započtení lze zásadně usuzovat jen tehdy, je-li neúčinný právní úkon, z nějž vzešla pohledávka, kterou věřitel dlužníka, ohledně kterého je vedeno insolvenční řízení, použil k započtení (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2017, sen. zn. 29 ICdo 12/2015).
7/ Má-li určitá osoba dostát požadavku náležité pečlivosti ve smyslu § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona, je povinna vyvinout ke zjištění rozhodných skutečností takové úsilí, které by v obdobné situaci vyvinula jiná rozumně pečlivá osoba. Je-li však nadána odbornými znalostmi, schopnostmi či dovednostmi, lze z požadavku náležité péče dovodit, že je povinností takové osoby své znalosti, schopnosti či dovednosti (v rámci svých možností) využít (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2017, sen. zn. 29 ICdo 82/2015).

[48] Na výše ustaveném judikatorním základě pak Nejvyšší soud činí k dovolatelem otevřeným právním otázkám pro poměry dané věci tyto závěry:

[49] I. K přiměřenosti protiplnění.
Dovolatel argumentuje tím, že i žalobce při jednání před insolvenčním soudem uznal, že nešlo o právní úkon „bez přiměřeného protiplnění“. V tomto ohledu však dovolatel nesprávně zaměňuje zjištění, že „v kupní smlouvě sjednaná kupní cena je přiměřená“, z nějž vyšel insolvenční soud (srov. reprodukci v odstavci [2] bodu 8/) s posouzením, zda dlužník sjednané protiplnění také reálně obdržel. Odvolací soud v daných souvislostech správně vystihl, že pro závěr, že se dlužníkův majetek následkem převodu věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty na jiného nesnížil (tedy, že dlužník za tento majetek obdržel „přiměřené protiplnění“) není bez dalšího významný jen obsah smlouvy nebo jiného ujednání a že o tzv. ekvivalentní právní úkon dlužníka jde jen tehdy, jestliže za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty se dlužníku opravdu (reálně) dostala jejich obvyklá cena nebo jiná skutečně přiměřená (rovnocenná) náhrada. Závěry, jež Nejvyšší soud k této otázce přijal především v R 30/2009 (při výkladu § 42a obč. zák.) a v rozsudku sp. zn. 29 Cdo 4886/2007 (při výkladu § 42a obč. zák. ve spojení s § 16 ZKV) jsou uplatnitelné i při výkladu § 240 insolvenčního zákona.

[50] Posun, který pro insolvenční praxi znamená opuštění obecného zákazu započtení na majetek náležející do majetkové podstaty dlužníka jenž platil v konkursních poměrech na základě ustanovení § 14 odst. 1 písm. i/ ZKV (ve znění účinném do 31. prosince 2007), a který se v insolvenčním zákoně prosazuje především prostřednictvím ustanovení § 140 odst. 2 až 4 insolvenčního zákona, lze demonstrovat na případu, který Nejvyšší soud řešil v rámci výše citovaného rozsudku sen. zn. 29 ICdo 12/2015 v oné věci neměl Nejvyšší soud za neúčinnou ve smyslu § 240 insolvenčního zákona dohodu o narovnání, v jejímž rámci si strany své vzájemné „sporné“ nároky (pohledávky) započetly.

[51] Jestliže ovšem dlužník, který nemá další majetek postačující k uspokojení svých věřitelů, jako prodávající uzavřel se svým věřitelem jako kupujícím kupní smlouvu o prodeji nemovitosti, jejíž

součástí od počátku byla dohoda o započtení dříve splatných pohledávek věřitele na pohledávku dlužníka z titulu kupní ceny, takže dlužník reálně obdržel (z kupní ceny ve výši 3.741.500 Kč) jen 200.000 Kč (5,35 %), pak byla taková kupní smlouva ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona vzorovým příkladem právního úkonu dlužníka „bez přiměřeného protiplnění“. Celá transakce totiž tímto způsobem směřovala jen k vytvoření pohledávky (dlužníka proti věřiteli), na kterou si věřitel mohl započíst své (starší) pohledávky vůči dlužníku, čímž by se dlužníku za nemovitost převedenou na věřitele přiměřeného protiplnění (zužitkovatelného k uspokojení dalších věřitelů dlužníka) „reálně“ nedostalo; srov. k tomu opět i R 64/2017. S přihlédnutím ke způsobu, jakým byla kupní smlouva koncipována co do zápočtu podstatné části kupní ceny a který odpovídal záměru stran dříve (3. dubna 2009) projevenému ve smlouvě o smlouvě budoucí (od níž ale dovolatel odstoupil 6. listopadu 2009), dlužník zjevně ani nemohl očekávat, že „reálně“ obdrží na poskytnuté plnění takové protiplnění, jehož obvyklá cena „není“ podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník (§ 240 odst. 1 insolvenčního zákona“)]; srov. dále ustanovení § 241 odst. 4 písm. d/ insolvenčního zákona.

[52] Ostatně, při výkladu ustanovení § 241 odst. 4 písm. d/ insolvenčního zákona se v rovině zkoumání „náležité pečlivosti“ osoby, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, prosadí závěry, jež Nejvyšší soud formuloval ke stejnému pojmu u § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona ve výše citovaném rozsudku sen. zn. 29 ICdo 82/2015. I z toho, co se na dané téma uvádí v dovolání, je zjevné, že dovolatel u vědomí, že „dlužník má jisté platební problémy“, žádné úsilí za účelem zjištění, zda dlužník není v úpadku nebo zda předmětný právní úkon nepovede k dlužníkovu úpadku, ani nevyvinul.

[53] II. K úpadku dlužníka v době, kdy učinil právní úkon.
Odvolací soud vyšel z toho, že v době, kdy dlužník učinil předmětný právní úkon, byl v úpadku ve formě platební neschopnosti. Dovolatel však proti závěru o úpadku dlužníka nabízí jen obranu poměřením hodnoty (dalšího) dlužníkova majetku a celkové výše jeho (dalších) dluhů (připouštěje, že dlužník neměl finanční prostředky v hotovosti). Tyto skutečnosti však bez dalšího mohly mít vliv jen na závěr o úpadku dlužníka ve formě předlužení (§ 3 odst. 3 insolvenčního zákona, v rozhodném znění) a nikoli na závěr o úpadku dlužníka ve formě platební neschopnosti (§ 3 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona, v rozhodném znění), k němuž dovolatel relevantní (právně významnou) oponenturu nenabízí. Na závěr, že jde o právní úkon „bez přiměřeného protiplnění“ pak s výjimkou plynoucí z § 241 odst. 4 písm. d/ insolvenčního zákona, jež se v dané věci neprosadí (jak plyne z argumentace v odstavcích [49] až [52]), nemá žádný vliv to, zda osoba, v jejíž prospěch dlužník učinil právní úkon bez přiměřeného protiplnění, věděla, že jej dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo zda věděla, že povede k dlužníkovu úpadku (srov. opět rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 17/2013).

[54] III. K době, kdy dlužník učinil právní úkon.
Budiž dále řečeno, že odvolací soud (a ostatně ani dovolatel) nevěnoval dostatečnou pozornost době, kdy měl dlužník učinit předmětný právní úkon. V intencích § 240 odst. 3 insolvenčního zákona totiž lze odporovat jen takovému právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění, který byl učiněn v posledních 3 letech (ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern) anebo v době 1 roku (ve prospěch jiné osoby) „před zahájením insolvenčního řízení“. Smluvní strany sice kupní smlouvu uzavřely 16. června 2010, tedy v době, jež předcházela zahájení insolvenčního řízení (7. července 2010), návrh na vklad vlastnického práva k nemovitosti podle kupní smlouvy však byl podán (až) 20. července 2010 (po zahájení insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka) a k tomuto datu též nastaly (nejdříve mohly nastat) právní účinky vkladu vlastnického práva k nemovitosti do katastru nemovitostí.

[55] Úprava obsažená v § 240 odst. 3 insolvenčního zákona pro právní úkony bez přiměřeného protiplnění pak je srovnatelná s úpravou obsaženou v § 241 odst. 4 insolvenčního zákona pro

zvýhodňující právní úkony. Ve shodě s tím, co Nejvyšší soud uzavřel k ustanovení § 241 odst. 4 insolvenčního zákona ve výše citovaném rozsudku sen. zn. 29 ICdo 13/2015, pak i pro právní úkony bez přiměřeného protiplnění platí, že pro posouzení, zda dlužník „učinil“ právní úkon bez přiměřeného protiplnění ve lhůtě vymezené ustanovením § 240 odst. 3 insolvenčního zákona, je rozhodující okamžik, kdy právní úkon nabyl právní účinnosti (kdy nastaly jeho právní účinky), tedy okamžik, kdy projev vůle dlužníka skutečně vyvolal právní následek, který vede ke zkrácení jeho věřitelů tím, že se jim dostane nižšího uspokojení, než jaké by jim jinak náleželo, kdyby dlužník (reálně) obdržel na poskytnuté plnění přiměřené protiplnění [takové, jehož obvyklá cena „není“ podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník (§ 240 odst. 1 insolvenčního zákona“)].

[56] Již v rozsudku ze dne 18. července 2000, sp. zn. 31 Cdo 619/2000, uveřejněném pod číslem 41/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 41/2001“) pak Nejvyšší soud vysvětlil (při výkladu § 42a obč. zák.), že u právních úkonů, na jejichž základě práva vznikají vkladem do katastru nemovitostí, lze ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. považovat za dlužníkem učiněný právní úkon, popř. za právní úkon, k němuž došlo mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými, jen takový právní úkon, na jehož základě bylo vloženo právo do katastru nemovitostí. Tříleté lhůty pro uplatnění práva odporovat právním úkonům dlužníka proto v těchto případech počínají běžet dnem následujícím po dni, ke kterému vznikly účinky vkladu práva do katastru nemovitostí.

[57] Nosnou část argumentace obsažené k výše uvedenému závěru v R 41/2001 tvoří tato pasáž: „Uzavřením smlouvy o převodu vlastnictví k nemovitosti ke zkrácení uspokojení pohledávky věřitele ze strany jeho dlužníka (účastníka smlouvy) - i kdyby dlužník ke smlouvě přistoupil s takovým záměrem - ještě nedochází. I když dlužník uzavřením smlouvy projevil vůli převést nemovitost na jiného a i kdyby přitom sledoval zkrácení uspokojení pohledávky svého věřitele, právní sféry dlužníkova věřitele se to ještě nedotýká; nabyvatel se totiž pouhým uzavřením smlouvy (zatím) vlastníkem nemovitosti nestal a dlužníkův věřitel může požadovat uspokojení své pohledávky (např. cestou výkonu rozhodnutí) i z této nemovitosti, neboť dosud tvoří součást dlužníkova majetku. Zkrácení uspokojení pohledávky věřitele může nastat až tím, že dlužník přestal být vlastníkem převáděné nemovitosti. Jestliže dlužník takovémuto právnímu následku uzavřené smlouvy nezabránil nebo mu nebyl schopen zabránit a jestliže tak bylo celkové právní jednání směřující k převodu nemovitosti na jiného dovršeno (vkladem vlastnického práva do katastru nemovitostí), pak v případě, že tím došlo ke zkrácení uspokojení pohledávky dlužníkova věřitele, je odůvodněn závěr, že dlužník učinil právní úkon významný z hlediska ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák., popř. že došlo k takovémuto právnímu úkonu. Nepostačuje tedy, jestliže dlužník pouze projeví vůli, směřující k následku, který zkrátí, resp. je způsobilý (v budoucnu) zkrátit pohledávku věřitele. Je třeba, aby jeho projev vůle také skutečně vyvolal právní následky, které vedou ke zkrácení uspokojení pohledávky dlužníkova věřitele.“

[58] Poměřováno závěry formulovanými k výkladu § 240 odst. 3 insolvenčního zákona na základě rozsudku Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 13/2015, lze ve spojení se závěry formulovanými v R 41/2001 (jež jsou uplatnitelné i na neúčinné právní úkony podle insolvenčního zákona) uzavřít, že dlužník „učinil“ právní úkon (předmětnou kupní smlouvu týkající nemovitosti) k okamžiku, kdy nastaly jeho právní účinky (co do změny vlastnického práva), tedy k okamžiku, kdy nastaly právní účinky vkladu vlastnického práva dovolatele podle kupní smlouvy do katastru nemovitostí (k 20. červenci 2010). Šlo tedy o právní úkon, který dlužník „učinil“ po zahájení insolvenčního řízení a který proto nepodléhá úpravě obsažené v § 240 až § 242 insolvenčního zákona (srov. § 240 odst. 3, § 241 odst. 4 a § 242 odst. 3 insolvenčního zákona), nýbrž o právní úkon, jehož neúčinnost má být poměřována úpravou obsaženou v § 111 insolvenčního zákona (jímž se zabýval insolvenční soud). Jinak řečeno, jestliže právní účinky vkladu vlastnického práva k nemovitosti podle kupní smlouvy, kterou dlužník uzavřel před zahájením insolvenčního řízení, nastaly až poté, co nastaly účinky

spojené se zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka, posuzuje se neúčinnost takového právního úkonu dlužníka podle ustanovení § 111 insolvenčního zákona (nikoli podle ustanovení § 240 až § 242 insolvenčního zákona).

[59] Pro další úvahy Nejvyššího soudu je rozhodné následující znění § 111 insolvenčního zákona (účinné v době, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, v době, kdy nastaly právní účinky vkladu vlastnického práva podle kupní smlouvy do katastru nemovitostí i v době, kdy insolvenční soud zjistil úpadek dlužníka):

§ 111 insolvenčního zákona

(1) Nerozhodne-li insolvenční soud jinak, je dlužník povinen zdržet se od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo o jeho nikoli zanedbatelné zmenšení. Peněžité závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení je dlužník oprávněn plnit jen v rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem.
(2) Omezení podle odstavce 1 se netýká úkonů nutných ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy, k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí.
(3) Právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou vůči věřitelům neúčinné.

[60] K výkladu ustanovení § 111 insolvenčního zákona se Nejvyšší soud vyjádřil v usnesení ze dne 29. února 2016, sen. zn. 29 NSČR 67/2014, uveřejněném pod číslem 62/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, v tom ohledu, že právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními nastalými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou ve smyslu ustanovení § 111 odst. 3 insolvenčního zákona vůči věřitelům dlužníka neúčinné za předpokladu, že byl posléze zjištěn úpadek dlužníka.

[61] Předpoklady, za nichž lze vyslovit neúčinnost právních úkonů, které dlužník učinil před zahájením insolvenčního řízení vedeného na jeho majetek, jsou obecně (a logicky) nastaveny (v § 240 až § 242 insolvenčního zákona) přísněji, než předpoklady za nichž lze označit za neúčinné právní úkony, které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (§ 111 insolvenčního zákona).

[62] Není žádných pochyb o tom, že předmětná kupní smlouva má všechny znaky zakázaného jednání dle § 111 odst. 1 insolvenčního zákona a nevystihuje žádnou z výjimek popsanou v § 111 odst. 2 insolvenčního zákona, čehož důsledkem je její neúčinnost dle § 111 odst. 3 insolvenčního zákona.

[63] Obecněji lze pro danou věc shrnout, že zkoumaný právní úkon neobstojí v rovině § 111 insolvenčního zákona a neobstál by ani v rovině § 240 insolvenčního zákona.

[64] Vzhledem k tomu, že ustanovení § 243d písm. b/ o. s. ř. dovoluje Nejvyššímu soudu změnit rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže odvolací soud rozhodl nesprávně a jestliže dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout, je odtud zřejmé, že Nejvyšší soud je může i „potvrdit“ (zamítnout dovolání), je-li ve výsledku (zde co do závěru, že zkoumaný právní úkon je neúčinný) správné (byť se tento závěr nepřiléhavě pojil s úpravou obsaženou v § 240 insolvenčního zákona). Otázka případné „překvapivosti“ takového rozhodnutí Nejvyššího soudu není pro poměry této věci ve hře, jelikož na závěru, že šlo o neúčinný právní úkon dle § 111 insolvenčního zákona, stavělo již rozhodnutí insolvenčního soudu. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta

první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Plat
- Podnájem bytu (exkluzivně pro předplatitele)
- Pojištění (exkluzivně pro předplatitele)
- Předkupní právo (exkluzivně pro předplatitele)
- Restituce (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitel (exkluzivně pro předplatitele)
- Odporová žaloba
- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)